

ДО 170-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ СОФІЇ РУСОВОЇ

Людмила КОТКОВА,
доцент кафедри філологічних дисциплін та методики
їх викладання ЧОШПО імені К.Д.Ушинського,
кандидат філологічних наук

СОФІЯ РУСОВА: ПЕДАГОГІЧНИЙ МАНІФЕСТ НЕЗЛАМНОСТІ ЇЇ ВИБІР БУТИ УКРАЇНКОЮ

Для нас, освітян Чернігівщини, постать Софії Русової є особливою. Це не просто теоретик, чиїми працями послуговуємося, а наша землячка, чий життєвий і професійний шлях нерозривно пов'язаний із сіверським краєм. Саме тут, серед поліської природи та глибоких народних традицій, формувався світогляд жінки, яку згодом назвуть «матір'ю української школи».

Софія народилася 1856 року в селі Олешня (Чернігівщина) у родині шведського офіцера Федора Ліндфорса та французьки Анни Жерве. Здавалося б, таке аристократичне походження пророкувало їй шлях, далеко не український, проте Чернігівщина зробила своє: вихована в атмосфері поваги до місцевих селян, Софія з дитинства вбирала українську мову та побут. Цікаво, що початкову освіту вона здобула вдома, маючи доступ до величких творів Руссо, Вольтера та Гете в оригіналі, адже вільно володіла чотирма іноземними мовами.

Чернігівщина стала для С. Русової майданчиком для найсміливіших просвітницьких експериментів. 1877 року славетна донька Сіверського краю стала однією із засновниць першої громадської бібліотеки в Чернігові та була її незмінним секретарем. Пізніше, працюючи на хуторі поблизу Борзни, не гребувала важкою працею, водночас вела культурну роботу серед селян. 1879 року повернулася до рідної Олешні вже як вчителька, де впроваджувала принципи народної освіти, за що її неодноразово переслідувала царська влада.

Софія Русова торувала тернистий шлях за власні переконання. Її життя – приклад неймовірної мужності. Через свою активну позицію ця неймовірної сили жінка постійно перебувала під поліційним наглядом. 1881 року була вперше заарештована за зв'язки з революційними колами, проте жодні арешти не зупинили її.

Головний внесок Софії Русової в методику – це ідея «національної школи». Вона була переконана: дитина може гармонійно розвиватися лише тоді, коли освіта базується на рідній мові та культурі. Для нас надзвичайно актуальними залишаються її праці «Теорія і практика дошкільного виховання», «Нові методи дошкільного виховання» тощо. Фундаторка

національної дидактики Софія Русова першою обґрунтувала, що школа має бути «діяльною», тобто такою, де дитина не просто слухає, а творить, досліджує та взаємодіє з навколишнім світом.

Сьогодні, коли ми обговорюємо новітні освітні стратегії, то фактично повертаємося до ідей Софії Русової. Її дитиноцентризм, акцент на емоційному розвитку та повага до особистості учня – це те, що ми намагаємося втілити в кожному закладі освіти нашої області. Бути вчителем на Чернігівщині сьогодні – це продовжувати справу олешнянської просвітительки, яка понад століття тому довела: освіта є найсильнішою зброєю в боротьбі за націю.

Зрештою, життєвий шлях Софії Русової – це не лише історія педагогічного успіху, а насамперед приклад усвідомленої деколонізації власної ідентичності в умовах імперського тиску. Вона довела, що українство – це питання ціннісного вибору та інтелектуальної мужності. Сьогодні, коли ми знову змушені відстоювати право на власну пам'ять і власну школу, досвід С. Русової стає нашим стратегічним орієнтиром. Справжня освіта починається там, де з'являється повага до свого коріння, а справжня державність – там, де вчитель усвідомлює себе архітектором національного майбутнього. Це наш цивілізаційний іспит, і ми маємо скласти його з тією ж гідністю, з якою його складала велика донька Сіверського краю.

Євгеній ШАПОВАЛЕНКО,
старший викладач кафедри педагогіки, корекційної освіти та менеджменту ЧОППО імені К.Д. Ушинського, кандидат історичних наук

ЖИТТЄТВОРЧІСТЬ СОФІЇ РУСОВОЇ

Анотація. *Робота присвячена аналізу життєтворчості Софії Русової як унікального прикладу інтелектуального та духовного поступу. Висвітлено її роль в історії українського просвітництва. Життєвий шлях Русової інтерпретується як свідоме творення українського культурного простору всупереч імперським заборонам. Особлива увага приділена актуальності її педагогічних заповітів у контексті формування національної ідентичності та гуманізації сучасного навчального процесу.*

Ключові слова: *життєтворчість, національне самовизначення, педагогічне подвижництво, духовні цінності, українське просвітництво, гуманізація освіти.*

Актуальність теми. Дослідження життєтворчості Софії Русової зумовлене необхідністю переосмислення ролі особистості в історії українського державотворення та духовного відродження. У сучасних умовах, коли Україна виборює право на власну ідентичність, звернення до досвіду Русової є критично важливим аспектом свідомого національного вибору. Софія Русова — аристократка іноземного походження, яка стала ідеологом українства — пропонує унікальну модель свідомої самоідентифікації. Це